

De gamle Kort i vore Herregaardsarkiver.

Af

N. Rasmussen Søkilde.

I blandt de Sager, det landbohistoriske Udvalg i Komiteen for den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling i Kjøbenhavn i 1888 have henvendt Opmærksomheden paa, for derved at give vor Tid anskuelige Billeder af de Forandringer, der ere foregaaede her i Landet i de forløbne Hundrede Aar, indtager en Samling af gamle Kort fra forrige Aarhundrede en vigtig og interessant Plads. — En bestemt Egn Udseende for Hundrede Aar siden er for mange en tilsløret Hemmelighed, og de Fortællinger, vi af og til høre om Brugslovene, Bystævnet og de fælles Institutioner paa Landet, de gamle, tæt sammenbyggede Landsbyer med Fællesskabet og den fra Fædrene nedarvede Driftsmaade kjendes kun af Faa og lyder ofte som et halvt forvirret Sagn, man maa være varsom med at fæste Lid til.

Drager man imidlertid de gamle originale Kort frem, som endnu mange Steder ligge sammenrullede i Herregaardenes Kortkister, saa vil man ofte forbavses over det forandrede Udseende, en Egn har modtaget siden Udskiftningens Dage. De større Landsbyer med 20—30, ja undertiden med 40—50 Gaarde og en Mængde Gadehuse med hver en lille Have eller Toft, og hvor ofte to, tre eller flere Gaarde vare byggede ind i hverandre, hvor de saa godt som alle laa i skjæve og uregelmæssige Former, ere, paa yderst faa Undtagelser nær, alle forsvundne, men tydelig gjengivne paa Kortet. En saadan Landsby, der ofte kun omfattede nogle faa Tønder Land

ligger nu spredt paa Marken og har i Reglen kun efterladt nogle faa Gaarde og en Del Huse, der betegne det Sted, hvor Byen laa, ligesom de gamle Jorder med talrige Tornerene, Smaaskove (Skovhaver og Enghaver), Eng- og Mosedrag ere forvandlede til Agerland, regelrette Enge og indfredede Skove, og vi have kun Minderne om Egnens fordums Udseende i enkelte traditionelle Navne paa Mose-, Maa-, Skov- og Hedestrøg som i fuld Udstrækning ere fastholdte paa de nævnte Kort.

Desværre svinde de før Udskiftningen optagne Kort mere og mere bort. Den hyppige Anvendelse under Matrikuleringen ved Ejendomstrætter, Magelæg osv. slide paa dem, saa der ofte kun opbevares Laser og Stykker af dem. De senere optagne Kopier kunne ikke erstatte Originalerne, idet Kopierne som oftest kun ere tørre Gjengivelser af de ved Udskiftningen afstukne Grænselinier, der ingen Betydningen have som naturlige Billeder af Egnens Udseende og Beskaffenhed med de interessante Afvexlinger i gamle Dage.

Naar nu det landbohistoriske Udvalg i Komiteen, søger at henvende Opmærksomheden paa de gjennemgribende Forandringer, der have fundet Sted siden 1788, dels ved Samlingen af de historiske Landbrugsredskaber, dels ved Skrifter, Billedværker og Kort, saa ligger heri tillige en Opfordring til at frede, hvad der endnu er tilbage til Belysning af Fortidens Forhold og da navnlig de nævnte Kort, hvor de endnu maatte forefindes. Udvalget vil imidlertid kun kunne benytte et indskrænket Antal af saadanne Kort, hvorfor der sørges for at faa udlaant af de mest karakteristiske og interessante, der ville blive afkopierede i forstørret Maalestok af en dygtig Korttegner, saadan at de kunne give et klart Billede af Egnens daværende Forhold, imedens der optages Kort over de samme Byers Jorder, saadan som de nu forefindes efter Generalstabens nyeste Kort.

De før Udskiftningen, eller i Anledning af denne, optagne originale Kort, findes som oftest hos den største Lodsejer, altsaa i Reglen paa Herregaardene, medens der desuden findes Kopier hos de daværende Grundejere, der havde Jordegods i vedkommende By, eller ogsaa i Byens Oldermanskiste. De

var saare ønskeligt, om vore Godsejere eller Andre, i hvis Værge saadanne originale, før Udskiftningen optagne Kort maatte findes, ville interessere sig for at bevare disse for yderligere Ødelæggelse ved ligesom enkelte Godsejere i Fyn, at lade saadanne gamle Kort oplæbe paa Lærred. Senere vil der kunne optages nøjagtige Kopier deraf til omhyggelig Fredning og Opbevaring. Et paa Lærred optaget Kort opbevaret paa et tørt Sted, hvor det ikke er udsat for Støv eller Smuds, kan gives i Arv til vore Efterkommere igjennem flere Slægtled, ja flere Hundrede Aar.
